

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства
щодо взаємодії органів державної влади з діаспорою та
впровадження політики репатріації мігрантів
в іноземних державах*

Анотація. В Аналітичній записці викладено результати аналізу законодавства Ізраїлю, Вірменії, Індії та Пакистану з питань взаємодії органів державної влади з діаспорою, здійснення політики заохочення до добровільної репатріації мігрантів та / або представників діаспори до держав походження. Описано структуру компетентних органів, які забезпечують взаємодію держави з діаспорою; виокремлено їх повноваження, наведено приклади успішних практик такої діяльності.

Ключові слова: діаспора, репатріація, мігранти, біженці, політика взаємодії, державні інституції, програми повернення.

Вступ.

Одним із завдань держави є забезпечення взаємодії з діаспорою, здійснення політики заохочення до репатріації мігрантів, представників діаспори, підтримка процесу інтеграції та активного залучення репатріантів до суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного життя.

Актуальність проблематики для України обумовлена зовнішніми та внутрішніми чинниками. Повернення вимушених мігрантів внаслідок повномасштабної війни, громадян, які виїхали з країни до її початку, взаємодія з представниками української діаспори – пріоритетні завдання для економіко-соціального відновлення держави.

Варто зазначити, що загальні підходи до формування політики взаємодії з діаспорою, репатріації мігрантів закріплені в міжнародних правових актах, зокрема: Загальній декларації прав людини (1948 р.)¹, Статуті Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) (1950 р.)², Женевській конвенції про статус біженців (1951 р.)³, Глобальному договорі щодо біженців⁴ (2018 р.) тощо.

Зазначені акти є підґрунтям для напрацювання державами комплексних стратегій повернення мігрантів, інтегрованого планування, інституційної співпраці з урядовими структурами інших держав і міжнародними організаціями.

---

¹ Universal Declaration of Human Rights. URL: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

² Statute of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees. URL: <https://www.unhcr.org/media/statute-office-united-nations-high-commissioner-refugees>

³ Geneva Convention Relating to the Status of Refugees (1951) URL: <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees>

⁴ Global Compact on Refugees URL: <https://www.unhcr.org/media/global-compact-refugees-booklet>

Основна частина.

Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року, стала основою для ухвалення більше ніж 70 договорів, які сьогодні виконуються державами.

Відповідно до Статуту УВКБ ООН, прийнятого резолюцією 428(V) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1950 року, визначено повноваження Верховного комісара (пункт 8), зокрема щодо: сприяння укладенню та ратифікації міжнародних конвенцій про захист біженців; нагляду за виконанням постанов цих конвенцій; сприяння урядовим та приватним інституціям, діяльність яких спрямована на заохочення добровільної репатріації біженців або їх асиміляцію в нових країнах; підтримки контактів із зацікавленими урядами та міжурядовими організаціями; встановлення контактів із приватними організаціями, які займаються питаннями біженців тощо.

Одним із найбільш ратифікованих договорів у всьому світі є Женевська конвенція про статус біженців (1951 р.). Акт є частиною правової бази щодо прав людини, інструментом їх захисту. Відповідно до Конвенції біженцям надаються права на: працю; житло; освіту; державну допомогу та підтримку; свободу віросповідання; доступ до судів і справедливий розгляд; свободу пересування по території; оформлення посвідчення особи та проїзних документів тощо. Конвенція є сучасним втіленням вікового інституту надання захисту, підкріпленого фундаментальними гуманітарними цінностями.

Сутність політики, що використовує процедури повернення біженців / мігрантів, викладено в актах, програмах, відповідно до яких запропоновано інтегрований підхід. Так, важливо відзначити Рамкову програму довгострокових рішень для біженців (Framework for durable solutions for refugees and persons of concern), яка включає 4 «Р»: пов'язані між собою процеси репатріації, реінтеграції, реабілітації та реконструкції (Repatriation, Reintegration, Rehabilitation & Reconstruction 4Rs Framework⁵).

Глобальний договір про безпечну, упорядковану та регулярну міграцію (Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration⁶) став своєрідним орієнтиром для міжнародної спільноти щодо забезпечення дієвого міжнародного реагування на масштабні вимушені міграції⁷.

Акцентуючи увагу на правових аспектах впровадження політики репатріації мігрантів, взаємодії компетентних органів із діаспорою, захисту прав мігрантів, важливо також врахувати положення Декларації Міжнародної організації праці про основоположні принципи та права у сфері праці

---

⁵ UNHCR (2003). Framework for Durable Solutions for Refugees and Persons of Concern. URL: <https://www.unhcr.org/media/framework-durable-solutions-refugees-and-persons-concern-0>

⁶ Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2018. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/451/99/PDF/N1845199.pdf?OpenElement>

⁷ Глобальний форум з питань міграції та розвитку (GFMD). URL: https://www.gfmd.org/sites/g/files/tmzbd11801/files/documents/france2023/roundtables/GFMD%20GRT%203%20-%20Background%20paper%20Final_EN.pdf?EN

(1998 р.)⁸, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.)⁹ тощо.

Взаємодія органів влади з діаспорою в *Ізраїлі* щодо забезпечення реалізації політики репатріації мігрантів врегульована Законом про повернення № 5710 (1950 р.)¹⁰. У статті 1 зазначеного Закону закріплено право кожного єврея щодо повернення до Ізраїлю. Прем'єр-міністр відповідальний за виконання цього Закону (стаття 17) і наділений повноваженнями щодо встановлення правил його виконання (стаття 5). Закон про громадянство № 5772 (1952 р.)¹¹ врегульовує питання: набуття громадянства (статті 1–9); втрати громадянства (статті 9–12); набуття подвійного громадянства та подвійного резидентства (стаття 14). Порядок надання дозволу на постійне проживання врегульовано Законом про в'їзд до Ізраїлю № 5712 (1952 р.)¹².

Міністерство імміграції та інтеграції¹³ реалізує державну політику щодо взаємодії з мігрантами, забезпечує надання різних видів державної допомоги та послуг новим репатріантам та ізраїльтянам, які повернулися. Міністерство уповноважене на здійснення заходів щодо заохочення репатріації, встановлення зв'язку з майбутніми репатріантами в процесі підготовки переїзду до Ізраїлю. Напрямом діяльності державного органу також є здійснення взаємодії з громадськими організаціями для забезпечення індивідуального підходу до проблем кожного репатріанта.

Відповідно до законодавства¹⁴ унормовано види державної допомоги, яку надає Міністерство імміграції та інтеграції: економічна; щодо вивчення івриту; щодо організації бізнесу; працевлаштування тощо. Порядок надання допомоги регулюється нормами законів: про кошук абсорбції № 5755 (1994 р.); про компенсації в'язням Сіону і членам їхніх сімей № 5752 (1992 р.); про увічнення пам'яті Голокосту і Героїзму – Яд ва-Шем № 5713 (1953 р.); про пільги для тих, хто пережив Голокост № 5767 (2007 р.) тощо.

У структурі Міністерства імміграції та інтеграції^{15, 16} діє Департамент заохочення репатріації та абсорбції ізраїльтян, які повернулися (далі – Департамент). Департамент наділений повноваженнями щодо повернення ізраїльтян, які перебувають за кордоном, підтримання контактів з ізраїльською діаспорою за кордоном та абсорбції ізраїльтян, які вже

---

⁸ ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. URL: <https://embeddingproject.org/resources/ilo-declaration-on-fundamental-principles-and-rights-at-work/>

⁹ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966). URL:

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

¹⁰ חוק השבות חוק. URL: https://www.nevo.co.il/law_html/law00/72231.htm

¹¹ חוק האזרחות חוק. URL: https://www.nevo.co.il/law_html/law00/84250.htm

¹² חוק הכניסה לישראל חוק. URL: https://www.nevo.co.il/law_html/law01/189_003.htm

¹³ משרד לקליטת העלייה. URL: https://www.gov.il/he/departments/ministry_of_aliyah_and_integration/govil-landing-page

¹⁴ והקליטה העלייה משרד לעבודת הרלוונטיים חוקים. URL: https://www.gov.il/he/pages/ministry_relevant_rules

¹⁵ עתמגרתהתארגנות. URL: https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/organizational_structure_aliyah_and_integration/he/StructureKLITA.pdf

¹⁶ 40 יחידות של משרד העלייה חוקים. URL: <https://www.gov.il/he/departments/Units?OfficeId=27db3169-ab0e-490c-af70-6d03133cb1f3>

повернулися на постійне місце проживання¹⁷. Важливо зазначити, що Департамент підтримує контакти з 60 посольствами Ізраїлю в усьому світі. Завданнями Департаменту є: розробка програм мотиваційного спрямування для повернення ізраїльтян; організація і проведення ярмарок вакансій, запровадження інших заохочувальних механізмів для повернення євреїв до Негеву та Галілеї, районів, де розташовані кібуци; започаткування проєктів для підприємців тощо. Департамент розробляє і розповсюджує інформаційні матеріали для всіх представництв Ізраїлю у світі та служить міжнародним бюро для ізраїльтян за кордоном. Особлива увага приділяється проєктам заохочення до повернення молоді.

Варто відзначити роботу Міністерства щодо виконання Закону про кошик абсорбції № 5755 (1994 р.)¹⁸. Виплата «кошика абсорбції» – грошова допомога репатріантам, призначена для облаштування в перші дні прибуття до Ізраїлю, зокрема для забезпечення засобами першої необхідності, на період навчання на курсах івриту (6 місяців) тощо (Таблиці 1; 2).

Таблиця 1¹⁹

Таблиця сум «кошика абсорбції» (2024)

Виплати	Одиначка (₪)	Неповна сім'я (₪)	Подружня пара (₪)
Готівкою в аеропорту	1,250	2,300	2,500
Переказ в банк (після відкриття рахунку)	1,535	1,624	4,009
1-а виплата	2,951	4,867	5,426
2-а виплата	2,951	4,867	5,426
3-тя виплата	2,951	4,867	5,426
4-а виплата	2,951	4,867	5,426
5-а виплата	2,951	4,867	5,426
6-а виплата	2,951	4,867	5,426
Всього	20,491	33,126	39,065

¹⁷ חוזרים ותושבים עלייה עידוד. URL: https://www.gov.il/he/Departments/Units/encouraging_aliyah_maya

¹⁸ ה-1994 "השנ, הקליטה סל חוק. URL: https://www.nevo.co.il/law_html/law01/p169m1_001.htm

¹⁹ Таблиця 1. URL: https://www.gov.il/ru/pages/absorption_basket

Доплата на дітей (2024)

Виплати	Доплата сім'ї з 6 і більше осіб (₪)	рік 21 - 18 (₪)	років 18 - 4 (₪)	До 4 років (₪)
Готівкою – в аеропорту	---	250	250	250
Переказ в банк (після відкриття рахунку)	---	3,103	3,047	3,092
1-а виплата	932	1,220	792	1,463
2-а виплата	932	1,220	792	1,463
3-тя виплата	932	1,220	792	1,463
4-а виплата	932	1,220	792	1,463
5-а виплата	932	1,220	792	1,463
6-а виплата	932	1,220	792	1,463
Всього	5,591	1,220	8,049	12,120

На отримання такого виду допомоги мають право репатріанти з усіх держав світу.

У перший рік перебування в Ізраїлі репатріантів супроводжує допомога у навчанні, працевлаштуванні, забезпеченні житлом, наданні податкових пільг та інших фінансових преференцій, які дозволяють особі комфортно й повноцінно інтегруватися в суспільство.

Сутність державної політики відображає зміст програми «Ізраїльський дім», спрямованої на зміцнення взаємозв'язків між ізраїльтянами, які проживають за кордоном, та Державою Ізраїль. Програма реалізується за підтримки дипломатичних місій Ізраїлю. В усьому світі функціонує 15 інституцій в рамках зазначеної програми.

Важливо відзначити і діяльність такого державного органу, як Міністерство діаспори та боротьби з антисемітизмом²¹. Серед основних

²⁰ Таблиця 2. URL: https://www.gov.il/ru/pages/absorption_basket

²¹ באנטושימיות והמאבק התפוצות משרד. URL: https://www.gov.il/he/departments/ministry_of_diaspora/govil-landing-page

напрямів його діяльності: дослідження та моніторинг інформаційного простору, боротьба з антисемітизмом і поглиблення відносин з єврейськими діаспорами. Міністерством впроваджено механізм підтримки організацій, що діють в міжнародному інформаційному просторі.

Серед результативних прикладів діяльності слід відмітити Unitad – це спільний проєкт, впроваджений Міністерством у співпраці з єврейськими громадами по всьому світу. Мета Unitad: підтримка єврейських шкіл у діаспорі, формування в учнів власної ідентичності, взаємозв'язок із місцевою єврейською громадою та Ізраїлем. В основі діяльності Unitad покладено концепцію ефективності освіти: чим ефективнішою є освіта, тим більше її вплив на випускників, а також на сім'ї студентів і громади. Із цією метою проєкт співпрацює з понад 650 школами в 40 країнах світу.

До масштабних проєктів, впроваджених Міністерством, належить Mosaic United. Реалізується спільно з громадами, єврейськими організаціями та благодійними фондами. Mosaic об'єднує, розширює можливості й надає необхідні інструменти організаціям, які працюють над зміцненням зв'язку ізраїльтян світу з Ізраїлем. Mosaic працює на шести континентах, де проживають єврейські громади.

Державна політика **Вірменії** щодо взаємодії з діаспорою, репатріації мігрантів здійснюється відповідно до Конституції Республіки Вірменія²² та Закону про громадянство Республіки Вірменія²³, яким визначається: порядок набуття та припинення громадянства, повноваження органів, компетентних у питаннях громадянства Республіки Вірменія (статті 26–28), повноваження Президента, Комісії з питань громадянства при Президентові Республіки та Уряду.

Відповідно до Закону про структуру та діяльність уряду від 08.05.2019 р.²⁴ реорганізовано Міністерство Діаспори і створено Офіс Головного уповноваженого у справах діаспори²⁵ (далі – Офіс), який є структурним підрозділом Апарату прем'єр-міністра.

Стратегічними напрямками діяльності Офісу визначено: заохочення формування державно-орієнтованої ідентичності в діаспорі; налагодження взаємозв'язків із діаспорою завдяки партнерству, програмам та заходам; сприяння лідерству молоді в діаспорі та організації громади; консолідація та залучення вірменських організацій до розвитку Вірменії; залучення професійного потенціалу діаспори до інституційного розвитку й посилення Вірменії; сприяння репатріації та забезпечення безперешкодного процесу інтеграції репатріантів; підтримка інвесторів і благодійників діаспори в реалізації їхніх проєктів у Вірменії тощо. Координує діяльність по взаємодії з

²² Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն. URL: <https://www.president.am/hy/constitution2015/>

²³ «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք. URL: <https://www.refworld.org/ru/legal/legislation/natlegbod/1995/ru/135473>

²⁴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՕՐԵՆՔԸ «ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՄԵՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ. URL:

<http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=6572&lang=>

²⁵ Սփյուռքի գործերի գլխավոր հսնձնակառարի գրասենյակ. URL: <https://www.gov.am/am/structure/>

діаспорами Головний уповноважений у справах діаспори, який призначається на посаду прем'єр-міністром.

Із метою підвищення ефективності організації процесу повернення мігрантів створено Центр репатріації та інтеграції Офісу Головного уповноваженого у справах діаспори (далі – Центр)²⁶. Зазначена інституція функціонує як єдиний ресурсний центр. Центр забезпечує зв'язок репатріантів із різноманітними державними та громадськими установами для розв'язання проблем, пов'язаних із репатріацією.

За кожним репатріантом або сім'єю репатріантів закріплюється фахівець-консультант для взаємодії впродовж усього процесу інтеграції. Фахівці Центру надають консультації та практичну допомогу за такими напрямками: набуття громадянства і статусу проживання; перевезення особистого майна та бізнесу; забезпечення охорони здоров'я; надання освітніх та культурних послуг; надання дозволу на роботу й забезпечення працевлаштування; постановка на військовий облік; юридична допомога; преференції щодо оподаткування; фінансові консультації тощо.

Центр співпрацює з фондом-партнером «Repatriation Armenia» для працевлаштування репатріантів, організовує онлайн- і офлайн-форуми, мережеві заходи, ярмарки вакансій та професійні навчальні курси тощо.

Із затвердженням змін до Закону про державну службу (17.11.2021 р.) повноваження Головного уповноваженого у справах діаспори посилені. Наразі він призначає уповноважених (радників) у справах діаспори в іноземних державах, які здійснюють свої функції на громадських засадах. Метою запровадження інституту уповноваженого у справах діаспори є розвиток співробітництва «Вірменія – Діаспора», підвищення ефективності проведених робіт, забезпечення стабільних відносин між вірменськими громадами та цілеспрямоване використання їх потенціалу, а також збереження вірменської ідентичності.

Офісом Головного уповноваженого у справах діаспори в рамках забезпечення державної політики збереження національної ідентичності серед юнаків та дівчат діаспори впроваджено освітньо-культурну програму «Крок до дому»²⁷. На її реалізацію запроваджені такі заходи: відкрито курси вірменської мови та країнознавства; пропонується відвідування історико-культурних пам'яток Вірменії, музеїв, освітніх закладів, сільських громад; проводяться зустрічі з державними, громадськими діячами, а також представниками культури та мистецтва; організовуються спортивні та культурні заходи.

Серед проектів та програм, які успішно реалізуються, слід відзначити «IGORTS – 2024»²⁸. Ця програма надає можливість фахівцям із діаспори працювати в державних установах Вірменії протягом одного року. Професійними напрямками, які охоплює Програма, є: політологія; державне управління; міжнародні зв'язки; соціологія та соціальна робота; військова справа; культурологія; освіта; юриспруденція; комп'ютерні та інформаційні

²⁶ ՀԱՅՐԵՆԱԳԱՐՁՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԻՆՏԵՂՐԱՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ. URL: <http://diaspora.gov.am/hy/programs/38>

²⁷ ԶԱՅԼ ԴԵՊԻ ՏՈՒՆ. URL: http://diaspora.gov.am/hy/programs/24/qayl_depi_tun

²⁸ «IGORTS – 2024». URL: <http://diaspora.gov.am/hy/programs/25/fellowship>

технології; комунікаційні й медіа дослідження; медицина та охорона здоров'я; міжнародний бізнес; фінанси; економіка тощо. Програма фінансується з державного бюджету, передбачає допомогу на проживання в розмірі 336 000 AMD на місяць, медичну страховку тощо.

Реалізується і Програма технологічних стартапів «НерУж»²⁹, яка передбачає повернення з діаспори до Вірменії осіб із технологічними навичками та підприємницькими здібностями. «НерУж» має на меті ознайомлення підприємців діаспори з можливостями для стартапів та ділової активності у Вірменії. Переможці конкурсу отримують можливість зареєструвати компанію у Вірменії та відкрити банківський рахунок. Програмою передбачається репатріація до Вірменії та отримання фінансової підтримки в драмах, в еквіваленті від 15 000 до 30 000 доларів США, а також наставництво у розвитку бізнесу.

«DiasPro»³⁰ – один з успішних проєктів Офісу Головного уповноваженого у справах діаспори. Це волонтерська програма професійних консультацій та обміну досвідом. Заходами «DiasPro» передбачається залучення на добровільних засадах вірменських фахівців діаспори до надання фахових консультацій державним органам та органам місцевого самоврядування Вірменії в онлайн або офлайн форматах. Програма розроблена з урахуванням можливостей різних професійних кіл діаспори працювати на громадських засадах у системі державного управління. Програмою охоплені такі галузі: охорона здоров'я; соціальна сфера; юриспруденція; економіка; туризм.

Державна політика **Індії** щодо взаємодії з діаспорою, мігрантами здійснюється відповідно до Конституції³¹. В Основному законі регламентовано питання набуття та втрати громадянства.

Базовим нормативно-правовим актом, що регулює статус зарубіжних індійців, є Закон про громадянство³², в якому зазначено, що громадянство Індії встановлюється на основі принципу *jus sanguinis* («право крові»), а не *jus soli* («право землі»).

Міністерство закордонних справ³³ (далі – Міністерство) уповноважене забезпечувати взаємодію з діаспорою, впроваджувати державну політику стосовно мігрантів³⁴. До структури Міністерства³⁵ включено Відділ взаємодії з діаспорою та Відділ міграційної політики й добробуту [EP & W] (опікується питаннями, пов'язаними з міграцією та мобільністю тощо).

Міністерство налагоджує взаємозв'язки з діаспорою, розробляє необхідні програми та запроваджує заходи взаємодії (Правасі Бхартія Діви³⁶, Програма

²⁹ ՆԵՐՈՒՅ. URL: <http://diaspora.gov.am/hy/programs/31/neruzh>

³⁰ ԴԻԱՍՊՐՈ. URL: <http://diaspora.gov.am/hy/programs/39>

³¹ The Constitution of India. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/15815>

³² The Indian Nationality Act. URL: <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/1955/en/19544>

³³ Ministry of External Affairs. Government of India. URL: <https://www.mea.gov.in>

³⁴ Repatriation of the nationals of foreign and Commonwealth States from India and deportation and repatriation of Indian nationals of foreign and Commonwealth countries to India (п. 08). URL: <https://www.mea.gov.in/about-mea.htm>

³⁵ Organogram of the Ministry of External Affairs. URL: https://www.mea.gov.in/Images/amb1/Mea_Organograms.pdf

³⁶ Правасі Бхартія Діви. URL: <https://www.mea.gov.in/pravasi-bharatiya-divas.htm>

стипендій для дітей діаспори (SPDC)³⁷, Індійський фонд добробуту громади³⁸ тощо). Прикладом є Програма Know India, розроблена й започаткована з ініціативи Міністерства для молоді індійської діаспори у віковій групі 21–35 років. Основною метою програми є налагодження зв'язків між молоддю індійської діаспори та Батьківщиною. Програма включає відвідування інститутів демократії та управління, провідних науково-дослідних установ.

У рамках реалізації одного з проєктів Міністерством у 2008 році створено Індійський центр міграції, який є дослідницьким аналітичним центром Міністерства з питань, пов'язаних із міжнародною міграцією та мобільністю. Центр проводить емпіричні, аналітичні та пов'язані з політикою дослідження, здійснює пілотні проєкти для документування передового досвіду.

За координації Міністерства, з метою покращення взаємодії з представниками діаспори створено низку інституцій, серед яких: Центр допомоги закордонним індійцям (Overseas Indian Facilitation Centre); Глобальний індійський фонд (Global Indian Fund); Фонд розвитку Індії (India Development Foundation); Індійська рада з працевлаштування (Indian Council of Overseas Employment); Глобальна індійська мережа знань (Global Indian Network of Knowledge).

Центр допомоги закордонним індійцям (The Overseas Indians Facilitation Centre, OIFC)³⁹ був створений в рамках державно-приватного партнерства між Міністерством та Конфедерацією індійської промисловості (СІП). OIFC надає низку послуг, зокрема актуальну інформацію про: економіку Індії; галузі, що розвиваються; проєкти урядів штатів, відкриті для інвестування.

OIFC надає закордонним індійцям інформацію про умови участі в проєктах, програмах, вебінарах економічного спрямування. Вебсайт OIFC є платформою для ключових ініціатив уряду, наприклад: «Зроби в Індії» тощо. Крім того, OIFC відповідає на запити закордонних індійців щодо економічної активності, інвестицій, пошуку ділових партнерів, юридичної допомоги, оподаткування; організовує індивідуальні візити, зустрічі для ділових делегацій індійської діаспори.

Глобальний індійський фонд (Global Indian Fund, GIF)⁴⁰ займається розробкою та впровадженням проєктів і програм у сфері охорони здоров'я, освіти, гендерної рівності, залучаючи кошти приватних осіб та великих корпорацій. GIF співпрацює з громадськими організаціями, лідерами та членами громад, місцевими департаментами, проводить різноманітні дослідження.

Діяльність Фонду розвитку Індії (India Development Foundation)⁴¹ поширюється на сфери охорони здоров'я, освіти, гарантії прав жінок та їх

³⁷ Програма стипендій для дітей діаспори (SPDC). URL: <https://www.mea.gov.in/spdc.htm>

³⁸ Індійський фонд добробуту громади. URL: <https://www.mea.gov.in/icwf.htm>

³⁹ The Overseas Indians Facilitation Centre (OIFC). URL: <https://www.hcipo.gov.in/eoi.php?id=OIF>

⁴⁰ Global Indian Fund. URL: <https://globalindiafund.org>

⁴¹ India Development Foundation. URL:

https://www.globalhuntfoundation.org/?gad_source=1&gbraid=0AAAAADoCY81y94SKCUMGJtMPPUdESGroH&gclid=Cj0KCQjwmOm3BhC8ARIsAOSbapWxosIGWr2KAeLo9qjsY3Uv4UQOBwLwmpqoN-uzP7yFh7nJylu-wvgaAlwxEALw_wcB

розвиток. Фонд співпрацює з бізнес-структурами, урядовими та громадськими організаціями, академічними колами, установами й благодійними інституціями.

Індійська рада з питань працевлаштування за кордоном (Indian Council of Overseas Employment, ICOE)⁴² створена Міністерством, є неприбутковою організацією з функціями аналітичного центру з питань міжнародної міграції. ICOE проводить емпіричні, аналітичні та політичні дослідження; реалізує пілотні проєкти, якими впроваджується кращий світовий досвід щодо працевлаштування; розробляє та реалізує середньо- та довгострокові стратегії, які дозволяють індійським працівникам та спеціалістам-мігрантам будувати кар'єру та позиціонувати Індію як країну кваліфікованих, досвідчених і підготовлених спеціалістів.

Прикладом ефективного проєкту є Глобальна індійська мережа знань (Global Indian Network of Knowledge)⁴³, метою якого є створення потужної мережі з мультигігабітними можливостями для об'єднання університетів, науково-дослідних інститутів, бібліотек, лабораторій, закладів охорони здоров'я тощо.

Державна політика *Пакистану* щодо взаємодії з діаспорою, мігрантами здійснюється відповідно до Конституції⁴⁴. До основних нормативних актів слід віднести Указ про еміграцію № 18 від 1979 року⁴⁵, положеннями якого регулюються питання еміграції громадян Пакистану та забезпечення їх інтересів і добробуту за кордоном. Цим актом запроваджено інститути «захисника емігрантів» («Protector of Emigrants») та «аташе праці» («Labour Attache») з метою захисту інтересів емігрантів. Уряд уповноважений заборонити еміграцію громадянам, якщо це суперечить суспільним інтересам.

Відповідно до чинного законодавства за Міністерством у справах закордонних пакистанців та розвитку людських ресурсів⁴⁶ (далі – Міністерство) закріплені повноваження щодо впровадження державної політики взаємодії з діаспорою, міграції, мотивації пакистанських громадян за кордоном для зміцнення їхніх зв'язків із Батьківщиною тощо⁴⁷.

Функції Міністерства щодо здійснення відповідної діяльності регламентовані правовими актами, серед яких, окрім вже зазначеного Указу про еміграцію (XVIII, 1979 р.), такі: Указ про контроль за працевлаштуванням (XXXII, 1965 р.)⁴⁸, Постанова про Фонд соціального забезпечення працівників (XXXVI, 1971 р.); Закон про прибуток компаній (участь працівників) (XII, 1968 р.); Закон про пенсійне забезпечення працівників по старості (XIV, 1976 р.) тощо.

---

⁴² Indian Council of Overseas Employment. URL: <https://www.mea.gov.in/overseas-employment.htm>

⁴³ Global Indian Network of Knowledge. URL: <https://globalindiannetwork.com>

⁴⁴ The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan URL: <https://www.pakistan.org/pakistan/constitution/>

⁴⁵ The Emigration Ordinance, No. 18 of 1979. URL:

https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=37915

⁴⁶ Ministry of Overseas Pakistanis and Human Resource Development. Government of Pakistan. URL: <https://ophrd.gov.pk/Detail/MWFjYzBiNzEtOWJhMS00ODk2LWl2NTQtNDg1ZjEzNWNmOGU3>

⁴⁷ WORK DIVISION. URL:

<https://ophrd.gov.pk/Detail/NmUxYzJmNzYtZDM3Yi00ZTQwLTg0M2QtNTZiOWIxYzUwYzYw>

⁴⁸ Control of Employment Ordinance, 1965 (No. 32 of 1965). URL:

https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=50071

Основними напрямками діяльності Міністерства є: забезпечення добробуту пакистанських емігрантів за кордоном та їхніх родин у Пакистані; періодична оцінка, огляд і аналіз трудових ресурсів і потреб у працевлаштуванні за кордоном; адміністративний контроль за Фондом закордонних пакистанців тощо.

Варто відзначити діяльність Фонду закордонних пакистанців⁴⁹ (Overseas Pakistanis Foundation, OPF), створеного Міністерством. Відповідно до Указу про еміграцію 1979 року Фонд – це некомерційна організація, головною метою якої є: забезпечення добробуту закордонних пакистанців та їхніх сімей; сприяння адаптації пакистанців після їх повернення на Батьківщину; координація дій із зацікавленими сторонами; використання фінансових та інших ресурсів. Структура Фонду відповідає меті та поставленим завданням⁵⁰. Діяльність Фонду має низку напрямів: житлового забезпечення; фінансової допомоги; медичного захисту; освіти; працевлаштування пакистанців тощо.

Як приклад, у сфері освіти впроваджено Програму стипендій OPF, яка передбачає для закордонних пакистанців шкільного віку фінансову допомогу. У рамках ініціативи, за умов виконання вимог Програми, стипендії надаються за різними освітніми напрямками тощо.

У сфері медичного забезпечення у 1994 році OPF була заснована лікарня для першочергової допомоги пацієнтам із сімей закордонних пакистанців. Членам таких сімей надаються медичні засоби та послуги за пільговими тарифами⁵¹.

Успішно реалізуються житлові проєкти. Для забезпечення потреби закордонних пакистанців у житлі OPF розроблена та запроваджена низка заходів у різних містах Пакистану. Тисячі земельних ділянок, які розташовані в містах Ісламабад, Лахор, Гуджрат, Пешавар, Даду, Ларкана та Мірпур (АЖК), були виділені закордонним пакистанцям⁵².

OPF забезпечує допомогу в репатріації закордонних пакистанців⁵³. Для розгляду скарг в OPF була створена Комірка скарг (Complaint Cell). Скарги надходять з Офісу прем'єр-міністра, Міністерства у справах закордонних пакистанців, Верховного суду Пакистану та інших інституцій.

Із метою залучення до внутрішніх державних проєктів видатних представників діаспори запроваджуються спеціальні проєкти, програми та заходи, зокрема NAYA PAKISTAN⁵⁴. В OPF був розроблений вебпортал «Naya Pakistan Calling». Електронна база з біографіями та резюме видатних діячів пакистанської діаспори доступна для всіх зацікавлених сторін. Завдяки сервісу такі діячі можуть долучатися різними установами державного сектору /

⁴⁹ OVERSEAS PAKISTANIS FOUNDATION. URL: <https://www.opf.org.pk>

⁵⁰ OPF має загальну чисельність 558 співробітників, включаючи 126 офіцерів та 432 чиновників. Ці офіцери / чиновники розміщені в головному офісі Ісламабада, у 6 регіональних офісах (Лахор, Карачі, Пешавар, Мултан, Кветта, Мірпур (AJ & K) та 9 міжнародних аеропортах (Ісламабад, Лахор, Карачі, Фейсалабад, Мултан, Сіалкот, Кветта, Гавадар та Пешавар). URL: <https://www.opf.org.pk/careers/opf-recruitment-policy/>

⁵¹ Hospital. URL: <https://www.opf.org.pk/health-services/>

⁵² Housing Projects. URL: <https://www.opf.org.pk/housing-scheme/>

⁵³ Assistance in Repatriation of Overseas Pakistanis. URL: <https://www.opf.org.pk/assistance-in-crisis/>

⁵⁴ NAYA PAKISTAN. URL: <https://www.opf.org.pk/naya-pakistan-calling/>

консультаційними органами тощо на федеральному та місцевому рівнях влади як незалежні експерти.

Висновки.

Взаємодія органів державної влади з діаспорою, впровадження політики репатріації мігрантів є важливим напрямом внутрішньої та зовнішньої політики кожної держави. В основі такої політики покладено низку міжнародних актів, в яких зафіксовані загальні підходи щодо її реалізації. Водночас варто враховувати й деякі особливості, притаманні державам, які зумовлені політичними, соціально-економічними та культурними чинниками. Приклад досліджуваних країн демонструє, що функції взаємодії з діаспорою та впровадження політики репатріації мігрантів здійснюються утвореними у складі міністерства закордонних справ спеціальними департаментами, профільними міністерствами або офісами уповноваженого у справах діаспори. Про результативність діяльності таких інституцій свідчать наведені приклади впроваджених проектів, програм та заходів. Резюмуючи діяльність держав у досліджуваній сфері, варто виділити таке.

В Ізраїлі державна політика взаємодії з діаспорою, репатріації мігрантів полягає в координації роботи різних державних структур, як всередині країни, так і за її межами, що робить таку діяльність ефективною. Розвинене законодавче врегулювання забезпечує ефективність їх діяльності.

Серед стратегічних напрямів діяльності Уряду Вірменії є: формування державно-орієнтованої ідентичності в діаспорі; налагодження партнерської взаємодії; консолідація вірменських організацій; залучення професійного потенціалу діаспори до інституційного розвитку Вірменії.

В Індії політика щодо закордонних співвітчизників перебуває у спектрі постійної уваги Уряду. Організаційна робота з діаспорою законодавчо впорядкована. Різноманітними проектами та програмами впроваджуються заходи патріотичного спрямування з метою залучення діаспори до внутрішніх державних проектів.

Пакистанська діаспора вважається одним із найбільших активів держави. Політика уряду спрямована на: залучення діаспори до національного розвитку; забезпечення реінтеграції закордонних фахівців у національну економіку, політичне та соціокультурне життя держави.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.